

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2015. 290 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. & Chorna, K. (2015). Programa ukrayinskogo patriotychnogo vyhovannya ditej ta uchnivskoyi molodi [Program of Ukrainian patriotic education of children and students]. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*, no.12–13, pp.26–37. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gstuk_2015_12-13_25. [in Ukrainian].

2. Vasyuk, O., Vygovska, S. & Zvyagelskyj A. (2019). Doslidzhennya patriotyzmu v studentskoyi molodi [Research of patriotism in student youth]. *Youth & market*, Vol.9 (176), pp. 38–44. [in Ukrainian].

3. Vasyuk, O. (2020). Rol kuratora u formuvanni

vykhovnoho mikroseredovyshcha zakladu vyshchoi osvity [The role of the curator in the formation of the educational microenvironment of higher education]. *Proceedings of the Conference*. pp. 61–62. [in Ukrainian].

4. Dudka, I. (2015). Patriotychno vyhovannya studentskoyi molodi yak skladova gromadskoyi diyalnosti vyshchogo navchalnogo zakladu [Patriotic education of student youth as a component of public activity of a higher educational institution]. *The sources of pedagogical skills*. Vol. 16, pp. 56–63. Available at: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/56171/Dudka.pdf> [in Ukrainian].

5. Zharovska, O. P. (2015). Patriotychno vyhovannia studentiv v osvithno-vyhovnomu seredovyshchi pedahohichnoho universytetu [Patriotic education of students in the educational environment of the Pedagogical University]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia, 290 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.07.2021

УДК 378.147

DOI:

Юлія Колісник-Гуменюк, доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

У статті всебічно охарактеризовані теоретичні та методичні засади професійно-педагогічної підготовки вчителів мистецтвознавства у закладах вищої освіти. Проаналізовано напрями розвитку однієї з важливих складових освітньої системи – вищої педагогічної освіти та інноваційні зміни, викликані глибокою кризою і поступовим оновленням освітньої формації. З урахуванням нової парадигми освіти і сучасних методологічних підходів розглянуто теоретичні засади професійно-педагогічної підготовки вчителів мистецтвознавства на різних етапах і рівнях навчання. Зокрема, досліджено передумови, концептуальні засади і методологічні рівні підготовки вчителів мистецтвознавства.

Ключові слова: освіта; професійно-педагогічна підготовка; вчителі; заклади вищої освіти; професійно-педагогічна компетентність; освітній процес; інновації.

Лит. 5.

Yuliya Kolisnyk-Humenyuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Theory and Methods of Technological Education,
Drawings and Computer Graphics Department
Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University

**PECULIARITIES OF TRAINING OF TEACHERS OF ART SCIENCE IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE**

The article comprehensively describes the theoretical and methodological principles of professional and pedagogical training of art teachers in higher education institutions. The directions of development of one of the important components of the educational system – higher pedagogical education and innovative changes caused by the deep crisis and gradual renewal of the educational formation are analyzed. Taking into account the new paradigm of education and modern methodological approaches, the theoretical principles of professional and pedagogical training of art teachers at different stages and levels of education are considered. In particular, the preconditions, conceptual bases and methodological levels of training of art history teachers are investigated.

The main idea of the study is based on the position that during innovative changes in socio-economic, scientific, technical and cultural life, an art teacher should work as a whole, harmonious personality, able to

navigate the artistic and creative aspects of human life and harmonize with the environment. Successful solution of this problem is possible in the case of purposeful implementation and development of innovative methods of training future teachers of art history; to ensure proper general scientific, social-humanitarian, general professional and profile (professionally-oriented) training of students in accordance with the standards of higher education, requirements of the pedagogical community, public expectations.

There is a necessity for measures to update and increase the efficiency of the system of art teachers training; consideration of this problem taking into account the modern methodology of vocational education; development of the new method of training future art teachers and the use of the latest scientific and methodological support, which in structure, content, methods, technologies would meet the provisions of the Sectoral concept of continuing pedagogic education, current standards of higher education, approved educational programs, provided for the implementation of didactic principles, contributed to the modernization and optimization of the training of future teachers of art history.

***Keywords:** an education; professional and pedagogical training; teachers; institutions of higher education; professional and pedagogical competence; educational process; innovations.*

Постановка проблеми. Запорукою успішного реформування освітньої галузі України є: розширення доступу до освіти; здійсненність освітніх інновацій; забезпечення високої ефективності використання ресурсів системи освіти; доцільність та ефективність управлінських рішень, які стосуються освітньої політики; публічність; наступність реформ у системі освіти; врахування інтересів суб'єктів навчання.

Відповідно до нової парадигми освіти [2], модернізація підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства у закладах вищої освіти потребує: формування сучасного світогляду майбутніх педагогів; становлення їхньої методологічної культури як системи соціально апробованих принципів і способів організації теоретичної та практичної діяльності; виховання належних професійно-моральних педагогічних якостей тощо. Підготовка вчителів мистецтвознавства у закладах вищої освіти ставить за мету не лише формування системи знань, умінь, навичок, плекання особистісних якостей, які відповідають вимогам професійної діяльності, а й розвиток самої особистості, що передбачає її залучення до системи гуманістичних, загальнолюдських цінностей.

Підготовка вчителів мистецтвознавства у педагогічному ЗВО – це система, яка об'єднує відносно самостійні, але взаємопов'язані та взаємозумовлені підсистеми: гуманістичну (духовно-етичну, морально-виховну, соціально-гуманітарну, естетичну, просвітницьку); загальнокультурну (теоретико-методологічну, загальнонаукову та культурологічну); професійно-художню (фундаментальну, мистецько-наукову, культуротворчу, художньо-творчу, дизайнерську, пошуково-дослідницьку); психолого-педагогічну (науково-педагогічну, фахово-методичну та науково-дослідницьку). А організація професійної підготовки студентів – майбутніх вчителів мистецтвознавства базується на сукупності

педагогічних принципів, що враховують тенденції розвитку освітньої системи на засадах сучасної парадигми освіти.

Мета статті детально розглянути основні проблеми, які існують у підготовці вчителів мистецтвознавства у закладах вищої освіти для поліпшення навчально-виховного процесу і підвищення професійного рівня майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими для нашого дослідження є ґрунтовні праці, присвячені проблемам професійної підготовки педагогів (О. Абдуліна, А. Алексюк, М. Данилов, О. Дубасенюк, І. Зязюн, А. Ковальов, Н. Кузьміна, О. Пехота, В. Семиченко, В. Сластьонін, М. Скаткін, Г. Сотська, М. Стась, В. Чайка, В. Шахов, І. Якиманська та ін.); професійно-теоретичної та практичної підготовки фахівців художнього профілю (О. Музика, О. Отич, Л. Оршанський, О. Ткачук, Р. Шмагало та ін.), художньо-педагогічної підготовки викладачів мистецьких дисциплін (Л. Бабенко, Л. Бичкова, І. Глинської, Т. Завадської, М. Кириченко, С. Кондахчан, С. Коновець, В. Кузін, М. Лещенко, Т. Люріної, Н. Миропольської, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, М. Пічкур, О. Щолокової, Л. Хлебникової, Б. Юсова та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічні зміни на сучасному етапі розвитку України, прагнення до інтеграції нашої держави у світову спільноту закономірно потребують удосконалення всіх царин суспільного життя й освіти, зокрема. Освітня галузь покликана забезпечити молоді необхідні компетентності для особистісного розвитку, участі в процесах розбудови суспільства, виробництва, сфери обслуговування, піднесення науки і мистецтва, мобільності на сучасному ринку праці, використання свого потенціалу та самовдосконалення впродовж усього життя. Це ставить перед педагогічною наукою та практикою завдання створення нових концепцій, методики і технологій навчання, передусім професійного, які

враховували б соціальні й економічні реалії сьогодення.

Система української професійної, зокрема професійно-художньої освіти нині переживає кризу, суть якої полягає у переважанні традиційної моделі навчання, спрямованої на передавання майбутнім фахівцям, переважно, загальновідомих знань, умінь, навичок, відсутності прогностичності, випереджальної орієнтації навчання, виховання та професійного розвитку. Натомість у непростих умовах сьогодення українське суспільство вимагає від молодих фахівців художнього профілю сукупності стійких ключових і динамічних, інтегрованих професійних компетентностей. Завдання закладів освіти полягає у тому, щоб учні, студенти оволоділи значним обсягом знань і умінь, необхідних для роботи за обраним напрямом, та усвідомили шляхи подальшого розвитку своєї галузі, вміли швидко й ефективно адаптуватися й самореалізуватися в процесі творчої професійної діяльності. Модернізація системи професійної підготовки відповідно до нової парадигми освіти потребує постійного оновлення змісту, удосконалення традиційних, моделювання та впровадження інноваційних методів і технологій навчання та виховання.

У цьому контексті особливої уваги потребує формування майбутніх педагогів, адже вони є центральною ланкою суспільних перетворень; від їхньої майстерності, соціальної позиції, ціннісно-цільових настанов залежить успішність, у тому числі професійна, кожної людини. Як наголошує академік В. Кремень [4], педагог має бути підготовленим до виховання самодостатньої людини, мобільної і конкурентоздатної в національному та глобальному просторі. З огляду на це професійно-педагогічна освіта спрямована на забезпечення випускників належним рівнем педагогічної майстерності, формування у них відповідних компетентностей з конкретної спеціалізації з одночасним розвитком моральних та естетичних якостей, загальної особистісної культури і творчого потенціалу.

Педагогічна наука сьогодення переосмислює концептуальні засади підготовки вчителів різного профілю. Зокрема, потребує підвищення якості підготовка вчителів мистецтвознавства у закладах освіти різного рівня, а саме в системі закладів вищої освіти (ЗВО) – педагогічних і художніх. Професійно-педагогічна підготовка висококваліфікованих, інтелектуально та духовно розвинутих вчителів мистецтвознавства нині передбачає: вироблення свідомого ставлення студентів до навчання, виховання, саморозвитку; формування духовного світу, світогляду,

гуманістичних переконань; постійне збагачення професійних знань і умінь протягом навчання [1]; виховання психологічної стійкості та позитивних емоцій від мистецько-педагогічної діяльності; розвитку гідності та громадянської позиції; формування креативності та інноваційності; вироблення прагнення до неперервного самовдосконалення тощо. Усе це потребує врахування сучасних засад їхнього становлення та професійного розвитку, вимагає перегляду усталених підходів до підготовки вчителів цієї спеціалізації як фахівців художнього профілю і педагогічних працівників.

Однак на заваді розв'язанню цих завдань нині постали певні суперечності між: постійно зростаючими суспільними вимогами до розв'язання вчителями мистецтвознавства сучасних навчально-виховних завдань і реальним рівнем їхньої готовності до професійно-педагогічної діяльності;

- потребою закладів освіти різного рівня у творчих вчителях професійно-художнього профілю, здатних ефективно діяти відповідно до освітніх завдань, і недостатньою розробленістю теоретико-методологічних засад і науково-педагогічних підходів щодо їхньої підготовки;

- об'єктивними вимогами до особистості вчителя мистецтвознавства і відсутністю цілісної теорії, що розкриває сутнісні ознаки його особистісно-професійного розвитку у вимірах професійної компетентності та педагогічної майстерності;

- традиційним навчально-методичним інструментарієм формування та розвитку особистості майбутнього вчителя мистецтвознавства та необхідністю його модернізації з урахуванням дидактичних можливостей інноваційних педагогічних технологій.

Подолання цих суперечностей можливе лише за умов удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства. Оперативність і гнучкість їхньої професійної освіти значно залежить від ефективності навчально-виховного процесу у ЗВО. У зв'язку з цим одним із провідних завдань педагогічної науки і практики в Україні є освітньо-інтелектуальна, навчально-виховна модернізація підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства [3, 6].

Теоретичні розробки і концептуальні підходи до освітнього процесу підготовки педагогів мистецьких спеціальностей мають значні розбіжності. Педагогічна наука ще не виробила досконалих механізмів, які дозволяли б об'єктивно визначати якість підготовленості вчителів мистецтвознавства, фіксувати рівень сформованості

їхньої професійно-педагогічної компетентності, приймати виважені рішення щодо напрямів удосконалення професійно-педагогічної освіти в контексті нової парадигми освіти. Утверджені нині підходи не завжди дають змогу науково-педагогічним працівникам ЗВО ефективно поєднувати інновації з розв'язанням поточних завдань підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства. Можна констатувати відсутність науково обґрунтованої стратегії модернізації педагогічної системи підготовки вчителів мистецтвознавства у ЗВО України; невідповідність професійної підготовленості випускників до сучасних вимог щодо педагогічної майстерності, рівня методичної, мистецької компетентності; застаріле навчально-методичне, інформаційне забезпечення закладів вищої освіти; соціальну незахищеність педагогічної професії; недостатню увагу педагогічної освіти щодо формування інтересу до майбутньої діяльності та запобігання можливого професійного вигорання і розчарування професією; у невідповідності рівня розвитку сучасної методичної науки; домінуванні репродуктивного навчання; використання традиційних форм організації навчального процесу; у відірваності теоретичних знань від новітньої практики; скороченні кількості аудиторних навчальних годин, відведених на вивчення педагогічних дисциплін; в опорі в навчанні на процес уваги, сприйняття, пам'яті, а не на творче мислення та соціальну активність студентів; у спрямованості змісту навчальної діяльності на минулий педагогічний досвід, а не орієнтація на майбутній зміст професійної діяльності; в пасивній позиції студентів на занятті.

Відсутність цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки й епізодичне використання новітніх методів і технологій під час навчання у ЗВО художнього профілю не дозволяють більшості випускників досягнути належного рівня педагогічної майстерності. Незважаючи на суттєві теоретичні та практичні здобутки в галузі мистецької освіти, постає потреба в зміні ключових підходів до навчально-виховного процесу щодо творчо-інноваційного впливу на професійний розвиток та якість підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства в художньо-педагогічних закладах вищої освіти.

Необхідною умовою динамічного розвитку суспільства виступає модернізація системи вищої освіти, яка є основою для забезпечення високого темпу науково-технічного, економічного, соціального, культурного прогресу. Зміни у вищій школі спрямовані на її перетворення на важливий ресурс особистого та суспільного розвитку, який

забезпечить нашу країну високопрофесійними конкурентоспроможними фахівцями з метою розбудови міцної демократичної держави.

Зазначимо, що становлення ринку праці в Україні характеризується проявом гострих соціальних суперечностей. Закінчуючи заклади освіти, студенти потрапляють у світ конкуренції, безробіття, нестабільності та стресу. Щоб підготувати молодь до життя в складному динамічному світі, необхідно не лише озброїти її теоретичними і практичними знаннями, вміннями і навичками, а й методами їх самостійного одержання та поповнення. Методологічно важливою вимогою ефективної підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства є належний рівень їхніх компетентностей щодо закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості, тенденцій розвитку загальної та професійної культури, основ художньої педагогіки і психології сприйняття мистецтва та творчості тощо. Сучасний вчитель мистецтвознавства має бути взірцем нового типу світогляду та мати належну професійно-педагогічну підготовку, щоб успішно формувати цей світогляд в учнів. Передусім це має бути висококваліфікований і далекоглядний педагог, який володіє інформаційними й освітніми технологіями.

Сучасна вища освіта орієнтується на формування різнобічно підготовлених фахівців, наближаючи навчальний процес до практичної та дослідницької професійної діяльності. Не знижуючи вимог до обсягів і глибини знань, умінь і навичок випускників, відбувається орієнтація не лише на інтелектуалізацію людської діяльності, а й на її індивідуалізацію, яка виявляється в подальшій діяльності та компетентності фахівця. Для цього професійна освіта має гарантувати випускникам конкурентоспроможність здобутої професії, а професійна підготовка майбутніх фахівців має виходити з основних положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні, у якій освіта проголошується провідним ресурсом [5]. Цей документ визначає курс на виховання людини інноваційного типу мислення через створення інформаційного освітнього простору з урахуванням педагогічних інновацій, запитів особистості, суспільних і державних потреб.

Висновки. Таким чином, існує необхідність заходів щодо оновлення та підвищення ефективності системи підготовки вчителів мистецтвознавства; розгляду цієї проблеми з урахуванням сучасної методології професійної освіти; розроблення новітньої методики підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства та використання новітнього науково-методичного

забезпечення, яке за структурою, змістом, методами, технологіями відповідало б положенням Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, чинним стандартам вищої освіти, затвердженим освітнім програмам, передбачало реалізацію дидактичних принципів, сприяло модернізації та оптимізації підготовки майбутніх вчителів мистецтвознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця. 2008. 278 с.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
3. Колісник-Гуменюк Ю. І. (2020). Система професійно-педагогічної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін у закладах вищої освіти: монографія. Львів: ЛА “Піраміда”, 2020. 515 с.
4. Кремень В.Г. (2009). Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору: монографія. Київ: пед. думка. 520 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2013). *Вища школа*. № 2. С. 86–106.

REFERENCES

1. Honcharenko, S.U. (2008). Pedagogichni doslidzhennya: Metodolohichni porady molodym naukovtsyam [Pedagogical research: Methodological advice for young scientists]. Kyiv-Vinnitsya, 278 p. [in Ukrainian].
2. Zimnyaya, I.A. (2003). Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezultata sovremennogo obrazovaniya [Key competencies – a new paradigm of the result of modern education]. *Higher education today*. No 5. pp. 34–42. [in Russian].
3. Kolisnyk-Humenyuk, Yu. I. (2020). Systema profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky vykladachiv profesiyno-khudozhnikh dystsyplin u zakladakh vyshchoyi osvity [The system of professional and pedagogical training of teachers of professional and artistic disciplines in institutions of higher education] a monograph. Lviv, 515 p. [in Ukrainian].
4. Kremen, V.H. (2009). Filosofiya lyudynotsentryzmu v stratehiyakh osvitnoho prostoru [Philosophy of anthropocentrism in the strategies of educational space] a monograph. Kyiv, 520 p. [in Ukrainian].
5. Natsionalna stratehiya rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky (2013). [National strategy for the development of education in Ukraine for 2012–2021]. *Higher school*. No. 2. pp. 86–106. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.08.2021

“Будь-яке навчання людини, є не що інше, як мистецтво сприяти прагненню природи до свого власного розвитку”.

*Йоганн Генріх Песталоцці
видатний швейцарський педагог-новатор*

“Якщо бажаєте досягти в житті успіху, зробіть наполегливість своїм кращим другом, досвід – мудрим радником, обережність – старшим братом, а надію – ангелом-хоронителем”.

*Джозеф Еддісон
англійський письменник-есеїст, драматург, публіцист та політичний діяч*

“Якщо Ви по-справжньому вірите в те, що робите, не дозволяйте ніяким обставинам стримувати Вас. Кращі в світі досягнення стали можливими не “ЗАВДЯКМ”, а “ВСУПЕРЕЧ”. Головне – робити свою справу”.

*Дейл Карнегі
американський педагог*

